

FRITID FOR **ALLE** – UTEN FORDOMMER

Redd Barna

Fortellinger om fritid fra barn og unge med funksjonsnedsettelse

BARN MED NEDSATT FUNKSJONSEVNE¹

- Barn med nedsatt funksjonsevne omfatter flere ulike grupper, inkludert barn med synshemming, barn med bevegelseshemming, barn med hørselshemming, barn med utviklingshemming og barn med psykososiale funksjonsnedsettelse.
- Flere med kroniske sykdommer kan også oppleve funksjonshemminger.
- Felles for alle er at de møter fysiske, sosiale og holdningsmessige barrierer som kan gjøre det vanskelig for dem å delta i samfunnet på lik linje med andre.

¹) Bufdir: Hva er nedsatt funksjonsevne? https://www.bufdir.no/Nedsatt_funksjonsevne/Hva_er_nedsatt_funksjonsevne/Hva_er_nedsatt_funksjonsevne/

«Jeg kjente meg som et objekt med produksjonsfeil og gjennom oppveksten skammet jeg meg unødvendig mye.»

Det er samfunnet, og ikke meg, det er noe galt med

Jeg var ei lita jente med store drømmer, høye ambisjoner og klare mål. Når jeg ble stor, skulle jeg å bli statsminister. Jeg skulle bestemme hvordan samfunnet skulle være – akkurat som jeg bestemte hjemme. Men da jeg begynte i barnehagen, endret det seg. De voksne hadde satt merkelapper på meg som skulle definere hvem jeg var og hva jeg skulle bli. Jeg ble for dem et barn med spesielle behov, et barn som skulle snakkes om, men aldri til – bare fordi jeg satt i rullestol. Jeg kjente meg annerledes. Jeg kjente meg som et objekt med produksjonsfeil og gjennom oppveksten skammet jeg meg unødvendig mye.

Jeg skammet meg fordi jeg ikke fikk ha gymtimene sammen med de andre i klassen, men måtte trene på treningsrommet sammen med assistenten min. Jeg skammet meg da jeg ikke fikk gå på turn med vennene mine, men gikk på malerverksted, fordi jeg fikk høre at det passet bedre for sånne som meg. Jeg skammet meg da jeg ikke kom ned til ungdomsklubben, fordi de ikke hadde en rampe. Jeg skammet meg da jeg måtte ha med mamma på klasseturer, fordi jeg ikke fikk assistent. Hver gang jeg møtte disse barrierene - fikk jeg et

slag i magen og en tro på at det var noe galt med meg.

I dag som 30-åring kjenner jeg også på en skamfølelse, ikke fordi at jeg tror det er noe feil med meg, men fordi diskrimineringen og utestengelsen av funksjonshemmede barn fortsetter. I dag må funksjonshemmede barn velge mellom å dusje eller dra på kino med venner, fordi de ikke har nok timer med assistanse. Barn i rullestol får ikke gå på skolen med vennene sine fordi 80 % av alle skolene i Norge ikke er ordentlig tilrettelagte. Funksjonshemmede barn får ikke være med på klasseturer, og må ha et eget opplegg sammen med en assistent. De kommer seg ikke inn på fritidsklubber, fordi foran inngangen er det en trapp.

Hver dag, hele året, diskrimineres barn og unge med funksjonsnedsettelse. Men vi ser ikke denne diskrimineringen, fordi at den er så vanlig og internalisert i oss. Vi legger skylden på rullestolen eller mobilitetsstokken istedenfor de samfunnskapte barrierene som skaper utestengelsen. Konsekvensene er at barn lærer at barn med nedsatt funksjonsevne tilhører et B-lag og at det er helt greit å holde disse barna utenfor. 1 av 3 funksjonshemmede barn kommer til å møte

hatefulle ytringer. Utenforskapet fortsetter og funksjonshemmede barn blir vant til å kjenne seg til bry, bli avvist, ikke føle seg velkommen og føle seg som et objekt med en produksjonsfeil.

Du som leser denne rapporten - du har et ansvar om å ta stilling til hvilket samfunn du ønsker at barn skal vokse opp i. Du kan velge å snakke over hodet på funksjonshemmede barn og putte merkelapper på dem uten å kjenne dem, eller du kan snakke med barna og lytte til hva de drømmer om og hva de ønsker. Du kan velge å arrangere aktiviteter i utilgjengelige bygg eller du kan finne et bygg der alle kommer inn. Du kan velge å ta barn ut av fellesskapet for å ha egne opplegg når resten av klassen har aktivitetsdag, eller du kan tilrettelegge aktiviteten som foregår i skoletida slik at alle kan være med. Det er ikke alltid det skal så mye til. Men det du trenger, er et ønske om å gi alle barn mulighet til å delta. Et ønske om å forandre samfunnet for fremtidens barn.

*Martine Eliasson
prosjektleder "Fritid for alle – uten
fordommer"*

«Redd Barna har snakket med unge som forteller oss at fordommer fra oss voksne gjør at de skammer seg, at de føler seg i veien, og at de ikke passer inn.»

Fordommene våre fratrar barn og unge rett til lek og fritid

Undervurdering, barnsliggjøring og manglende forventninger – dette er hva barn og unge med nedsatt funksjonsevne forteller at de blir møtt med fra voksne når de ønsker å delta i fritidsaktiviteter.

Redd Barna har snakket med unge som forteller oss at fordommer fra oss voksne gjør at de skammer seg, at de føler seg i veien, og at de ikke passer inn. Fordommene våre forsterker utenforskapet som mange barn opplever, og bidrar til at barns rettigheter brytes. Ifølge FNs barnekonvensjon artikkel 31 og norsk lov har alle barn og unge rett til hvile, lek og fritid. Denne rettigheten tydeliggjøres gjennom konvensjonen til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD) – som eksplisitt sier at det skal sikres at «barn med nedsatt funksjonsevne har samme mulighet til å delta i lek, fornøyelser, fritidsaktiviteter og idrettsaktiviteter, og de aktivitetene som finner sted på skolen». Og gjennom Fritidsreguleringen har regjering, kommuner og frivillighet nok en gang forpliktet seg til å sikre at alle barn og unge får oppleve mestring og fellesskap på fritiden.

Til tross for at Norge har på plass politiske ambisjoner, dokumenter og løfter som skal sikre alle barn mulighet til å delta, vet vi at barn med nedsatt funksjonsevne er mindre sammen med jevnaldrende enn andre barn. Dette gjelder både i såkalt uorganisert fritid hjemme med venner og i organiserte aktiviteter. For å sikre at alle barn får deltatt, er det behov for politisk vilje, prioriteringer og penger, men som denne rapporten tydelig viser, trenger vi også økt kunnskap og bevissthet. Barn og unge etterlyser at vi voksne, enten vi er foreldre, lærere, trenere, politikere eller ansatt i en kommune, i mediene eller i frivilligheten, øker vår kompetanse og bevissthet knyttet til hvordan vi skal sikre at fritiden er tilpasset alle barns behov.

Redd Barna jobber for å sikre at alle barn skal få innfridd sine rettigheter, og vi er bekymret for at barn med nedsatt funksjonsevne utsettes for utenforskap. Redd Barna håper at denne rapporten kan være frasparket vi trenger for å kunne ta fatt på dette viktige arbeidet med å motvirke fordommer og diskrimin-

ering som hindrer barn med funksjonsnedsettelse i å delta på fritidsarenaen. For å kunne endre handlinger må vi endre holdninger. Og ikke minst må vi lytte mer til barn og unge selv. Barn med funksjonsnedsettelse har erfaring med diskriminering og manglende tilrettelegging, og de kan fortelle oss hva som er gode løsninger for at alle skal få delta.

Vi vil rette en stor takk til Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) for støtte til rapporten, og takk til prosjektleder Martine Eliasson som har ledet arbeidet med å innhente innspill fra målgruppen. Sist, men ikke minst, vil vi rette en ekstra stor takk til alle ungdommer og unge voksne som har bidratt med sin tid, sitt engasjement og sin kunnskap.

God lesning, og husk at ALLE barn har rett til lek, hvile og fritid.

Hilsen Birgitte Lange
generalsekretær i Redd Barna

REDD BARNA er en medlemsstyrt rettighetsorganisasjon som er partipolitisk og religiøst nøytral. Redd Barna er en del av den internasjonale organisasjonen Save the Children, og arbeider for og med barn i 117 land. Redd Barnas verdier bygger på FNs konvensjon om barnets rettigheter og menneskerettighetserklæringen.

«Hvorfor roper vi ikke høyt når alle kommuner i Norge har lek- og fritidsarenaer som stenger barn ute?»

Vi tror det er sånn det skal være

Hvorfor er det så få som reagerer når Aisha ikke er med på klasseturen, eller når Martin må stekte vaffler mens de andre er på skidag? Hvorfor tenker vi at Agnes er heldig som i alle fall får være med på et sykurs, når vi akkurat har knust dansedrømmen hennes? Hvorfor roper vi ikke høyt når alle kommuner i Norge har lek- og fritidsarenaer som stenger barn ute? Jeg tror det er fordi diskriminering av funksjonshemmede barn er så vanlig, så systematisk og så gjennomgående på alle samfunnsområder at vi tror det er sånn det skal være.

Vi begynner tidlig med å fortelle funksjonshemmede barn at de ikke er som andre barn. At de har spesielle behov. Aisha, Martin og Agnes behandles først og fremst som funksjonshemmede – ikke som barn med alle de samme behovene

som alle andre barn. De har behov for å leke, mestre, feile og være sammen med vennene sine. Når vi tenker at funksjonshemmede barn har spesielle behov, lager vi særtiltak for Aisha og de andre. Og derfor tenker vi at det er greit. At det er barna det er noe galt med, og som vi må lage noe spesielt for. Ikke at det er vi som har laget ordninger, lekeplasser, fritidstiltak og lek for noen og ikke for alle.

I Norges Handikapforbund har vi slåss for tilgjengelige skoler, busser, tog og butikker. Vi har slåss mot stengte dører på offentlige kontorer og for retten til at alle skal få de hjelpemidlene de trenger.

Men kampen for funksjonshemmede barns selvsagte rett til leken og fritiden har gått under radaren. Er det fordi vi tenker på det som en slags luksus, kanskje? Så feil kan en

ta. Lek og fritid er der barn finner seg selv – sammen med de andre. Stenger vi barn ute fra de arenaene, stenger vi dem ute fra livet.

Konsekvensene blir selvfølgelig dramatiske for den enkelte. Men de er dramatiske for oss alle. Når diskrimineringen foregår foran øynene våre uten at vi ser det, så fortsetter diskrimineringen. Og vi lærer barna våre at det er greit at noen er med, men ikke alle. Og sånn opprettholder vi et diskriminerende samfunn.

Endelig skal vi sette en stopper for dette. Sammen. Og jeg tror at – begynner vi i leken, fellesskapet og mestringen, så vil det andre komme etter.

Sunniva Ørstavik
generalsekretær Norges
Handikapforbund

Holdninger, fordommer og lite kunnskap er de største barrierene for frihet og like muligheter for funksjonshemmede. Fortsatt har vi et samfunn som ser på funksjonshemmede som «feil», framfor å rette oppmerksomheten mot feil ved samfunn og systemer. *NHF strategi 2017-2021*

NORGES HANDIKAPFORBUND (NHF) er en av flere interesseorganisasjoner for funksjonshemmede. Visjonen deres er et samfunn der funksjonshemmede har de samme mulighetene som andre til å leve i tråd med egne ønsker, evner og interesser, og til å bidra og delta fullt ut.

En drahjelp til inkludering

Denne rapporten du nå holder i hånda er ment som en viktig drahjelp for deg som leser, som møter barn i din hverdag enten hjemme, på skolen eller på fritiden. Vi ønsker at du skal få kunnskap om fordommer som barn med nedsatt funksjonsevne kan møte når de vil delta på fritidsaktiviteter, og om hva som må gjøres for at alle barn skal få oppfylt sin rett til lek og fritid, uavhengig av funksjonsevne.

I arbeidet med denne undersøkelsen har Redd Barna, i samarbeid med Norges Handikapforbund, gjennomført 30 dybdeintervjuer med ungdommer og unge voksne med ulike funksjonsnedsettelse. De vi har snakket med har både synlige og usynlige funksjonsnedsettelse. I intervjuene ønsket vi å finne ut mer om deres opplevelse av fritiden i

barndommen: Hva var bra med fritiden, og hva har vært mindre bra. Hvilke tanker har de om hva som må bli bedre. Vi valgte å snakke med ungdommer og unge voksne som kan se tilbake på og reflektere over hvordan fritiden deres var da de var yngre. Det kan være lettere å sette ord på erfaringer fra en tid tilbake. I tillegg har det blitt gjennomført samtaler med foreldre til barn med funksjonsnedsettelse. Vi gjennomførte også en kort digital spørreundersøkelse om fritiden som 33 ungdommer og unge voksne svarte på.

Informantene ble rekruttert gjennom nettverk og samarbeidsorganisasjoner, via interesseorganisasjoner for funksjonshemmede ungdommer, paraidrettslag og ved bruk av sosiale medier.

FN-KONVENSJONEN OM RETTIGHETENE TIL MENNESKER MED NEDSATT FUNKSJONSEVNE – CRPD

Artikkel 7: Barn med nedsatt funksjonsevne

1. Partene skal treffe alle hensiktsmessige tiltak for å sikre at barn med nedsatt funksjonsevne kan nyte alle menneskerettigheter og grunnleggende friheter fullt ut og på lik linje med andre barn.
2. Ved alle handlinger som berører barn med nedsatt funksjonsevne, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn.

3. Partene skal sikre at barn med nedsatt funksjonsevne har rett til fritt å gi uttrykk for sine synspunkter i alle forhold som berører dem, og at deres synspunkter tillegges behørig vekt i samsvar med barnas alder og modenhet, på lik linje med andre barn, og at de har krav på hjelp tilpasset deres nedsatte funksjonsevne og alder for å kunne utøve denne rettigheten.

Artikkel 30 (5d): Deltakelse i kulturliv, fritidsaktiviteter, fornøyelser og idrett

Partene skal sikre at barn med nedsatt funksjonsevne har samme mulighet til å delta i lek, fornøyelser, fritidsaktiviteter og idrettsaktiviteter, og de aktiviteter som finner sted på skolen.

Den viktige tiden – fritiden

Forskningen er tydelig på at å delta i fritidsaktiviteter styrker barnets egenutvikling og selvfølelse og forebygger utenforskap, isolasjon og helserelaterede utfordringer. «Det antas videre at det å delta i ulike former for aktiviteter under oppveksten har betydning for barn og unges forutsetninger for å klare seg godt i utdanningssystemet og deretter i arbeidslivet.»² Det å delta på aktiviteter på fritiden har mange positive følger på vesentlige områder i barns liv, men det er også et mål i seg selv at barn kan ha det gøy, slappe av og henge med jevnaldrende.

Både FNs konvensjon om barnets rettigheter (barnekonvensjonen) og FNs konvensjon om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD) forplikter kommune og stat til å sikre tilgang til lek og fritid for barn og unge med nedsatt funksjonsevne. Barn og unge har rett til å vite om, komme seg til og delta på en aktivitet de trives med, og oppleve at de er likeverdige deltakere.

Artikkel 2 i barnekonvensjonen understreker at rettighetene gjelder for alle barn uten forskjellsbehandling. Staten skal sørge for at ingen diskrimineres. Det betyr at alle barn i Norge skal få innfridd retten til lek og fritid – uten forskjellsbehandling og diskriminering.

Barnekonvensjonen sier også at barn skal kunne uttrykke sine synspunkter i alle saker som angår dem. Derfor må en legge til rette for gode medvirkningsprosesser der barn og unge selv setter ord på hindringer de møter og at de kan foreslå løsninger for fritid for alle.

Selv om disse rettighetene er prinsipielle rettigheter for alle mennesker, er like rettigheter slett ikke ensbetydende med like muligheter.

I dag deltar barn med nedsatt funksjonsevne i mindre grad på organiserte fritidsaktiviteter, og de er generelt sjeldnere sammen med venner og jevnaldrende enn andre barn. Det er faktisk dobbelt så mange personer med nedsatt funksjonsevne som har lav sosiale deltagelse, enn i befolkningen ellers.³ Barn med nedsatt funksjonsevne har et mindre variert aktivitetstilbud etter skolen⁴, og i en undersøkelse om barn og unges deltakelse i organisert fritidsaktivitet som Oslo Economics har gjennomført på vegne av Bufdir, oppgir flere enn 9 av 10 foreninger at de i liten eller svært liten grad lykkes i å rekruttere barn og unge med funksjonsnedsettelse.⁵

FNS KONVENSJON OM BARNETS RETTIGHETER

Artikkel 31:

Rett til lek og fritid

Alle barn har rett til hvile, fritid og lek, og til å delta i kunst og kulturliv.

Artikkel 2:

Ingen diskriminering

Alle barn har rett til å ikke bli forskjellsbehandlet på grunn av sin egen eller foreldrenes kultur, hudfarge, kjønn, språk, religion, bakgrunn, funksjonsnedsettelse eller mening. Staten skal sørge for at ingen diskrimineres.

Artikkel 12:

Å si sin mening og bli hørt

Alle barn har rett til å si sine meninger og ha innflytelse i saker som angår dem.

Artikkel 23:

Barn med funksjonshemninger

Alle barn med psykiske og fysiske funksjonsnedsettelse har rett til tilrettelegging, slik at de kan delta, utvikle seg og ha opplæring på lik linje som alle barn.

2) Fløtten og Nielsen (2020): Barnefattigdom – en kunnskapsoppsummering, i Like muligheter i oppveksten. Regjeringens samarbeidsstrategi for barn og ungdom i lavinntektsfamilier (2020 – 2023).

3) Bufdir: Sosial deltakelse https://www.bufdir.no/Statistikk_og_analyse/status_nedsatt_funksjonsevne/Deltakelse_og_fritid/Sosial_deltakelse/ - hentet 1. mars 2021

4) Nasjonal kompetansesenter for barn og unge med funksjonsnedsettelse (2018): Deltakelse for barn og unge med nedsatt funksjonsevne, med særlig fokus på deltakelse i fysisk aktivitet. En systematisert kunnskapsoversikt. Rapport nr. 1. https://www.aktivung.no/deltakelse-for-barn-og-unge-med-nedsatt-funksjonsevne-med-saerlig-fokus-paa-deltakelse-i-fysisk-aktivitet.6066992-463834.html#_Toc3

5) Oslo Economics (2020): Idrett for mennesker med funksjonsnedsettelse <https://www.idrettsforbundet.no/contentassets/70ae151872224b9fad4d46a552a5b038/rapport-2020--idrett-for-mennesker-med-funksjonsnedsettelse.pdf>

FORTELLINGER OM FRITID FRA UNGDOM OG UNGE VOKSNE MED FUNKSJONSNEDESETTELSE

Sitatene i lyserøde snakkebobler er fra ungdom og unge voksne som har delt sine erfaringer og innspill i dette prosjektet.

«Hvis man stiller lavere forventninger til et barn på grunn av sin funksjonsnedsettelse, så er det veldig sterk diskriminering egentlig.»

Ung voksen i prosjektet

Fritid uten fordommer

Fordommer dreier seg om direkte mobbing, hets og hatprat, men også om å ikke bli stilt krav og forventninger til. Noe av fordommens vesen er at vi setter merkelapper på folk, uten egentlig å kjenne dem. Fordommenes vesen er ikke bygget på fakta, men på følelser og manglende kunnskap som gjør at vi tenker som vi gjør, og plasserer folk i båser, blant annet basert på noen ytre trekk. En kan tenke at barn med funksjonsnedsettelse ikke kan eller vil, eller at de trenger et annet opplegg enn andre barn. Det som også går igjen, er at vi ikke snakker med barna, men om barna, og at vi tror vi har svaret og vet hva barn trenger.

Ungdommene vi har snakket med, forteller om en hel rekke praktiske hindringer for å kunne delta og å være med på ting de har lyst til. De forteller om å ikke komme med på bussen, trikken og taxi eller å ikke komme inn på klubben, kafeen, fotballbanen eller i hallen. De forteller om å ikke motta viktige beskjeder, eller å måtte velge bort fritid, fordi de ikke har personlig

assistent. Noe ser vi – og vi kan forstå det. Vi forstår at en trapp, en avsats og en avstand gjør at du ikke får være med. Men så er det alt vi ikke ser. Som også stenger barn ute.

I møtene med ungdommene blir vi fortalt hvordan fordommer ser ut i praksis. Det dreier seg om å bli snakket om og ikke med. Det handler om å få høre at vi har et opplegg for «såanne som deg». Det handler om at ungdommene møter trenere, lærere, instruktører, rådgivere i kommunen som mener at de ikke kan delta på aktiviteter på lik linje med andre barn, og at de dermed må få et eget opplegg. Dette kunne vært unngått om en faktisk spurte barna hva de har lyst til å holde på med på fritiden, hva de er gode på, og hva de liker. Ungdommene vi har snakket med, har ikke fått de spørsmålene.

Hvor ofte leser man en bok eller ser en norsk tv-serie eller en reklamefilm med et barn eller en voksen som er funksjonshemmet? Vi lever i et samfunn der mange

sjelden eller aldri omgås barn med funksjonsnedsettelse. Vi møter ikke barn og voksne på skolen eller arbeidsplassen – fordi skolen ikke er tilrettelagt, og fordi mennesker med funksjonsnedsettelse har færre muligheter til å delta i arbeidslivet. I praksis er det slik at når dine barn går sammen med vennene sine til nærskolen, så fraktes barn med funksjonsnedsettelse med grønn buss til spesialskole, fordi nærskolen ikke er tilrettelagt. Skal vi bli kjent med, og bli venner med barn med funksjonsnedsettelse, er det avgjørende at vi møter barna i hverdagslige settinger, på skolen og i fritiden.

Ungdommene sier selv at det må bli større forståelse for mangfold i samfunnet.

NORGES BLINDEFORBUND: To av tre synshemmede barn og unge har opplevd å bli mobbet, og mobbingen henger sammen med at de er synshemmet.⁶

HØRSELHEMMEDES LANDSFORBUND: Hver fjerde hørselshemmede har opplevd mobbing flere ganger hver måned. Mange som har blitt mobbet sier at skolen kjente til mobbingen, men at ingen gjorde noe med det.⁷

CEREBRAL PARESE-FORENINGEN: Minst en tredel av alle barn med Cerebral Parese har erfaringer med å bli mobbet.⁸

6) Blindeforbundet (2016): To av tre synshemmede barn og unge blir mobbet: <https://www.blindeforbundet.no/om-blindeforbundet/nyhetsarkivet/to-av-tre-synshemmede-barn-og-unge-blir-mobbet>
7) Hørselshemmedes Landsforbund (2017): HØT 2017 Hørselshemmede barn og unge undersøkelse 2017: Hørselshemmede elever i skolen
8) Ivar Kvistum (2017): Nye tall bekrefter det hun frykter: Mange barn med CP blir mobbet: <https://www.handikapnytt.no/nye-tall-bekrefter-det-hun-frykter-mange-barn-med-cp-blir-mobbet/>

«Det er viktig for samfunnet å skape mer forståelse om mangfold.»

Ungdom i prosjektet

«Det må bli mindre tabu rundt det å være funksjonshemmet.»

Ungdom i prosjektet

«Dette handler om prinsippet at alle skal kunne delta. Det begynner allerede der.»

Ung voksen i prosjektet

«Minoriteter i Norge opplever svært ofte å bli møtt med hatprat. Dersom du har en synlig funksjonsnedsettelse i tillegg til for eksempel å være samisk, er det ingen grunn til å tro at du møter noe mindre diskriminering. Du risikerer i større grad å møte på dobbeltdiskriminering. Vi har tall og undersøkelser på funksjonshemmedes erfaringer med diskriminering og hatprat, og vi vet en del om minoriteters opplevelser, men på feltet mangler det kunnskap om samiske barn med nedsatt funksjonsnedsettelses opplevelser av diskriminering og utenforskap.»

I samisk kultur kan personer med nedsatt funksjonsevne i tillegg møte en stor barriere i form av at det samiske språket mangler begreper for funksjonsnedsettelse. Da blir det en form for ikke-tema, eller man møter mer sleivete, negativ ordbruk. Når man mangler språket for noe, har man heller ikke forutsetninger for å forstå situasjonen eller å ha de riktige verktøyene for å hjelpe dem det gjelder.»

Kirsti Elise Fosshaug, regionsleder Norges Handikapforbund Nord-Norge

«Ingen skal oppleve utenforskap fordi de er født annerledes! Det er mange tabuer rundt funksjonsnedsettelse, og disse skadelige tabuene fører til sosial isolasjon, uhelse og økende grad av segregering i samfunnet. Ablooms visjon er at alle barn og unge med funksjonsnedsettelse skal bli verdsatt, sett og hørt. Tabuer skal brytes – kunnskapen skal styrkes!»

*Faridah S. Nabaggala
administrerende direktør og
gründer, Abloom*

DEBATT

Nei, marka er ikke for alle

Folk trakk over skiene hans, sparket unna staver og presset seg forbi.

PÅ TUL: Camilla Fjellheim Hovelsrud la ut på tur i Marka med sine to barn, ett av dem var Centralparise. «Turen hadde vært fullkommen, hadde det ikke vært for andre skiløperes fremferd og oppførsel» skriver artikkelforfatteren. Foto: Privat

ABLOOM er en frivillig og ideell organisasjon stiftet i 2012 som jobber for å synliggjøre og styrke barn og unge med nedsatt funksjonsevne. De har spesialkompetanse og særlig fokus på minoritetsspråklige funksjonshemmede.

9) <https://www.dagbladet.no/kultur/nei-marka-er-ikke-for-alle/70766573>

«Jeg har tidligere kjent på utenforskap, og å ikke ha forutsetninger til å delta på lik linje med andre hvor ting går for fort. Det gjorde at jeg følte meg som en byrde.»

Ung voksen i prosjektet

«I korpset prøvde de å tilrettelegge ved å invitere foreldrene mine til et møte uten meg. Det var det året jeg fylte 16 år.»

Ung voksen i prosjektet

Lave forventninger og babyspråk

Hvordan kjennes det å være 16 år når en voksen snakker babyspråk til deg, eller sier du er tapper fordi du er med vennene dine på kafé? Hva betyr det for et barn å høre at voksne sier at du ikke klarer det de andre klarer, og derfor må du ha et eget opplegg? Eller at du kan gjøre noe annet sammen med andre «sånne som deg»? Eller at voksne snakker til assistenten din og ikke til deg?

Barn og unge med funksjonsnedsettelse forteller om skam, ensomhet og mangel på mestring som følge av voksnes mangel på kunnskap og forståelse. Flere forteller at de ikke har villet delta på fritidsaktiviteter fordi de ikke vil være til bry.

«Jeg opplevde at det var mange andre som visste best, og at man sjelden ble spurt selv. At det alltid var noen andre som hadde en tanke om hva som var best for deg.»

Ung voksen i prosjektet

«Nei, det er jo vanskelig å sette fingeren på én ting, for det var jo mange «små ting» som ble til store ting fordi det var hverdagslig. Men det var kanskje det at mange henvendte seg ofte til andre. Man opplever at man henvender seg til foreldrene og ikke til barnet. Man blir ofte prata over hodet på.»

Ung voksen i prosjektet

«Jeg har noen ganger opplevd at andre forventet at jeg ikke skulle få til det vi skulle gjøre. De sa ikke det direkte til meg, men jeg merket at de hadde kritiske forventninger.»

Ungdom i prosjektet

«Som funksjonshemmet tenker man at man ikke skal ta så mye plass, ikke skal være så mye, ikke skal kreve så mye.»

Ung voksen i prosjektet

Bare fordi det er annerledes, betyr ikke at det er feil

«Når det er noen som mener at jeg ikke kan danse, eller ikke har en danse kropp, så tenker jeg at svaret mitt må være: Jo, det har jeg. Og det har du òg. Vi har faktisk fem millioner danse kropp-er i Norge, og det danse gulvet er stort nok for alle sammen.

Bare fordi det er annerledes, betyr ikke det at det er feil. Det er annerledes.

Hvem har sagt at fotarbeid er nødt til å være på ankene? Det må ikke det! Fotarbeid er å flytte underkroppen sammen med en dansepartner eller i

forhold til en dansepartner. Og det andre er jo at dans er jo så mye mer!

Dans er flyt, det er samspill, det er tilstedeværelse, det er følelser, det er takt, det er rytme. Jeg tror vi har så mye mer vi kan se på og drømme etter, enn bare hvordan man knekker i knærne.

Jeg har ikke tenkt å unnskyld meg for å være med og danse!»

Foto: Espen Solli/TV2

Birgit Skarstein, norsk paraolympisk idrettsutøver, samfunnsprofil og sosial entreprenør

«Åpenhet rundt funksjonsnedsettelse er viktig, og folk må være villig til å lytte. Mediene må vise alle typer folk. Det er viktig å se det mangfoldet vi har.»

Ung voksen i prosjektet

ABLEISME – HVA ER DET?

Fordommene barn og unge med funksjonsnedsettelse møter, faller inn under det engelske uttrykket *ableism*. I stedet for å tenke at mennesker med funksjonsnedsettelse utgjør et mangfold i samfunnet, tenker vi at det er mennesker som er mindre verdt enn de funksjonsfriske. Grunnleggende går uttrykket ut på antagelsen om at funksjonshemmede må «fikses», og personene defineres ut fra deres funksjonsvariasjon, ikke ut fra deres person. Uttrykket rommer de samme mekanismene som rasisme. En tenker at den funksjonshemmede er et offer. Dette kommer av manglende forståelse av og kunnskap om denne formen for diskriminering.¹¹

10) <https://www.aftenposten.no/mening/sid/i/yRvRa/jeg-blir-skikkelig-sint-av-fordommene-mot-rullestoldans>
11) Access Living: Ableism 101 <https://www.accessliving.org/newsroom/blog/ableism-101/>

«Nei, i utvikling av aktivitetskortet har vi ikke tatt med barn med funksjonsnedsettelse, de sorteres under helse og ikke i fritid.»

Kommuneansatt i en mellomstor norsk kommune

Fritid på politikernes premisser

Alle barn bor et sted, de lever livene sine hjemme, i nabolaget, på skolen og på fritidsaktiviteter etter skolen. Politikk er en del av hverdagslivet og virkeligheten til barn. Folkevalgte i norske kommuner har tatt på seg et stort ansvar på vegne av barna som bor i kommunen, og de må sørge for å legge til rette for en god og meningsfull fritid. Det betyr at de må gå det ekstra steget for å skaffe seg kunnskap om barna som bor der, hvem de er, og hva de

trenger. I tillegg er det viktig å identifisere hvilke hindringer som finnes i kommunen. Hva stenger barn ute fra fritiden? Denne kunnskapen får en aller best fra barn selv.

I flere norske kommuner er barn og unge med funksjonsnedsettelse «plassert» under helse og velferd, ikke under oppvekst, kultur og fritid.

I mediene hører vi om at foreldre til barn med nedsatt funksjonsevne får tilbud om avlastning annenhver helg eller en uke i året, når det de og barnet selv ønsker og trenger, er å få timer til assistent slik at barnet kan delta på fritidsaktiviteter. Dette handler om at barns funksjonsevne blir gjort til et spørsmål om helse og sykdom, og ikke om muligheter for deltakelse.

«Så tror jeg jo at man får litt den holdningen fra voksne som barn, at sånn er det, og funksjonshemninga di gjør at du ikke kan delta, fremfor at det er samfunnsskapte barrierer som gjør at du ikke kan delta. Det tror jeg at jeg savnet som barn, at noen fortalte meg at dette handler ikke om deg, men det handler om en bowlinghall som ikke er tilgjengelig for alle mennesker.»

Ung voksen i prosjektet

«Foreldre til barn med funksjonsnedsettelse uttrykker ofte at de må kjempe for å få tilfredsstillende og tilstrekkelig informasjon til rett tid om hjelp og tjenester. Dette gjelder også informasjon i forbindelse med barnets deltakelse i skole og fritid. Mange opplever at tilbudet er for knapt, at det er fragmentert og lite samordnet. Individuell plan er et viktig hjelpemiddel for de som har behov for langvarig og koordinert bistand, men erfaringene med bruken er varierte.»

Hentet fra Handlingsplanen for likestilling av personer med funksjonsnedsettelse (2020 – 2025)¹²

Funksjonshemmede forstås fremdeles ofte som en gruppe mennesker som har feil eller mangler, og assosieres gjerne med svakhet, sårbarhet og utilstrekkelighet og at de har velferds- og omsorgsbehov. Politikktutformingen og utformingen av enkelte tjenester bygger fremdeles på en form for velferdstilnærming, ikke en rettighetstilnærming som sikrer selvbestemmelse, beslutningsstøtte, deltagelse og likestilling.

Likestillings- og diskrimineringsombudet¹³

«På grunn av at kommunene har selvstyre [over ordningene for funksjonshemmede], ser vi veldig mye forskjellsbehandling. Det er utrolig varierende kompetanse og forståelse for dette temaet; det er mange måter å innvilge og tenke om søknader på, forskjell på hvor mange timer man får, vurderinger, og store forskjeller på hva du kan få lov til å bruke assistansen til.

Kompetansen på å sette dette inn i FN-konvensjonsperspektivet, inn i rettighets- og menneskerettighetsperspektivet, er nesten helt blottet rundt omkring. Folk ser dette i

en sammenheng med at funksjonshemmede trenger pleieomsorg og trenger det mye mer enn alle andre. Det er der det ligger i veldig stor grad. **Da tenker man timer til å overleve, ikke timer til å leve.**

Barn og fritid er kjempeviktig! Hvis du ikke får muligheten til å frigjøre deg fra foreldre; den naturlige prosessen med å ta litt ansvar – rydde på rommet, gå på slang – det er noe med det å gjøre disse tingene som barn og ungdom gjør. Hvis du har med deg assistanse, så kan du gjøre det. Hvis man ikke får prøvd seg på noe, hvis man

ikke får noen forventninger satt, så blir man jo veldig preget av det. Jeg synes det er så grunnleggende, og det får så store konsekvenser.»

*Vibeke Marøy Melstrøm,
generalsekretær i Uloba
– Independent Living Norge SA*

ULOBA – Independent Living Norge SA

er en ideell organisasjon etablert som et samvirke. Uloba jobber for at personer med assistansebehov skal få leve et fritt og selvstendig liv med borgerstyrt personlig assistanse (BPA).

¹²) Likestillings- og diskrimineringsombudet: Funksjonsevne <https://www.ido.no/ombudet-og-samfunnet/ombudets-arbeid/funksjonsevne/>

¹³) Gundersen og Seeberg (2019): Samordning av tjenester for barn, ungdom og unge voksne med nedsatt funksjonsevne – Kunnskapssammenstilling (2010–2017), NOVA-notat 4/19, i Handlingsplanen for likestilling av personer med funksjonsnedsettelse (2020 – 2025)

De er mine armer og bein

Brukerstyrt personlig assistanse (BPA) er inngangen til frihet og muligheten til å være selvstendig. Med assistent kan barn dyrke hobbyene sine på fritiden, dra i bursdager, dra på kjøpesenteret eller bare være sammen med venner etter skoletid. Tilsvarende vil mangel på assistent gjøre at en må ha med mamma og pappa for å kunne dra på fotballen eller på kafé. Det er kanskje ikke så rart at ungdommer dropper å gjøre noe på fritiden hvis det er alternativet.

Det er kommunen som bestemmer hvor mange timer du får til assistent. Og mange får altfor få timer. Timene med assistanse skal dekke dusjing, trening, lekser, kino, alt som er vanlig og hyggelig og viktig i et ungt menneskes liv. Det puslespillet går ikke opp hvis barnet ikke får tildelt nok timer. Da blir resultatet at de må bruke assistent til å dekke helt grunnleggende behov – og at de setter fritiden på vent.

Tildelingen av antall timer til assistent avhenger av postadressen og saksbehandleren. Det betyr at to barn som vokser opp på hver sin side av en kommunegrense, vil trekke vinner- eller taperloddet når det gjelder å leve selvstendige liv og drive med de aktivitetene de er interessert i – sammen med andre ungdommer.

«Det er viktig å ha BPA for å kunne være aktiv uten at foreldre er med hele tiden.»

Mor til gutt, 8 år

«Det er de småkampene man må kjempe hver dag som gjør at man blir sliten. Hvis alt hadde vært universelt utformet, kunne man vært spontan og gjort det man vil uten å tenke så mye. Jeg blir provosert over at det er sånn.»

Ung voksen i prosjektet

14

BPA – brukerstyrt personlig assistanse:

Personer med nedsatt funksjonsevne med stort assistansebehov har rett til å få assistansen organisert som BPA. Målsettingen med BPA er at personer med funksjonsnedsettelse og behov for assistanse får mulighet til å leve et selvstendig og aktivt liv. BPA dekker praktisk og personlig assistansebehov i og utenfor hjemmet. Det innebærer blant annet fritidsaktiviteter.¹⁴

14) https://www.nrk.no/vestland/mari-11-far-ikke-personlig-assistent-_-postnummeret-bestemmer-hvilket-liv-du-far-1.15078490

15) Norges Handikapforbund: Brukerstyrt personlig assistanse (BPA) <http://www.nhf.no/rettigheter/brukerstyrt-personlig-assistanse-bpa>

«Så kan du risikere å flytte bare litt unna fra der du bor, så kan det hende at du får akkurat de timene du trenger, bare noen adresser unna.»

Ung voksen i prosjektet

16

«Det er ikke rett at unge på 20 år får beskjed fra kommunen om å gå med bleie fordi de ikke får nok timer til å gå på do, eller må legge utdanningen sin til side fordi de da ikke får nok timer igjen til å lage mat på ettermiddagen. I hvilken verden er det rett å måtte velge

mellom å være med venner og å ta vare på helsen fordi man ikke har nok assistenttimer til å gjøre begge deler?»

Marianne Knutsen, debatt i SiD

16) <https://www.aftenposten.no/meninger/sid/i/O4VeV/hei-hannah-jeg-saa-deg-i-tv-2-serien-soesken-du-er-ikke-alene-jeg>

«Det er ikke alt som er tilrettelagt, og jeg kommer meg ikke inn hvor jeg vil. Det har hendt at jeg har måttet stå utenfor og ventet. Da føler jeg meg ikke velkommen. Men jeg har blitt vant til det, å bli avvist, men det burde ikke være sånn.»

Ungdom i prosjektet

«Hvis man ikke varsler før man skal reise med buss, blir man kjørt ifra.»

Ung voksen i prosjektet

Vi blir ofte stående igjen på holdeplassen

Å være med og gjøre noe på fritiden betyr at en må komme seg til og fra aktivitetene. Men det er ikke alltid like enkelt. Sjåfører kan synes det er styret med ramper, de har kanskje ikke brukt den før, og å skulle ordne med den gjør at de blir liggende etter skjema. Og da står barn igjen på perrongen. Enkelte transportselskaper krever også at en gir beskjed i god tid i forveien dersom en har behov for tilrettelegging. Og i taxien til og fra skolen, en viktig sosial møteplass i barns liv, kan man ikke ha med en venn. Dette er eksempler på hvordan manglende kunnskap og rigide systemer fratruer barn fritid, spontanitet og det å kunne være sosial.

Jeg kommer meg ikke inn hvor jeg vil

Det er et politisk ideal at samfunnet skal være tilgjengelig for alle. Men sånn er ikke virkeligheten. Dette handler ikke alltid om penger, men også om mangel på kunnskap og vilje til å se muligheter og løsninger. Konsekvensene er et samfunn der noen er velkomne inn og får delta, mens andre står utenfor og ser på. I praksis kan dette bety at barn og unge med funksjonsnedsettelse holder seg hjemme i stedet for å utsette seg for nederlaget det er å ikke komme inn.

Og kanskje tenker en at det ikke er så stort problem at det ikke er noen barn eller ungdommer med funksjonsnedsettelse på fotballaget eller i speidergruppa. Men det er ikke sikkert at det handler om manglende interesse for aktiviteten, det kan snarere være at barna med nedsatt funksjonsevne føler seg i veien og er redd for å være til bry. Altså: Barn tar på seg ansvar for mangler i samfunnet.

«Vi må snakke om likestilling og at alt skal være tilrettelagt. Det må være mer åpenhet i samfunnet, og de som arrangerer fritidsaktiviteter må være imøtekommende.»

Ungdom i prosjektet

UNIVERSELL UTFORMING:

Målet med universell utforming er å gjøre samfunnet enklere å orientere og bevege seg i for så mange som mulig, og å utforme omgivelsene på en måte som ivaretar hele befolkningens variasjon i funksjonsevne. Det er en menneskerett å få delta i samfunnet. Universell utforming er en måte å oppnå dette på. Se mer om dette på bufdir.no/uu.

17) <https://www.nrk.no/osloogviken/petter-10-far-ikke-ha-folge-med-venner-hjem-fra-skolen-1.13862528>

18) <https://www.nettavisen.no/nyheter/her-kjorer-bussen-fra-rullestolbruker-amir-29-ha-han-bare-stakk/s/12-95-3423916029>

19) <https://www.nettavisen.no/nyheter/her-kjorer-bussen-fra-rullestolbruker-amir-igjen-det-er-jo-helt-tragisk/s/12-95-3423917330>

«I korpset som jeg er med i, får jeg lydfiler av sangene som vi skal spille, for jeg kan ikke lese noter. Det gjør at jeg føler meg inkludert. Da jeg begynte i korpset, var jeg usikker i starten fordi det var få som visste hvordan de skulle snakke med meg. Nå går jeg i ungdomsgruppa, og der fikk jeg en hyggelig vennegjeng. I korpset er dirigentene åpne, inkluderende og oppmuntrende. Når vi skal spille med bevegelser, viser de meg bevegelsene ved for eksempel å ta tak i armene mine. Det er bra, da føler jeg meg inkludert.»

Ungdom i prosjektet

«Jeg liker å være med venner og sitte hjemme og se på serier.»

Ungdom i prosjektet

Jeg føler meg inkludert

Vi har spurt ungdommene hva som er bra med fritiden, og også bedt dem fortelle om noe som har vært vanskelig og utfordrende. Det kommer fram at det aller viktigste er å få være med venner og å kunne være sosial. I tillegg vil de være med på aktiviteter som gjør at de kjenner på mestring.

Noen av ungdommene forteller at de dropper å delta på noe etter skolen fordi de tenker det blir

styrete for dem som arrangerer aktiviteten, eller at de sinker de andre barna.

Kunnskap og bevissthet hos trenere og instruktører er igjen et nøkkelord for om fritidsaktiviteten blir meningsfull eller ikke. Når trenere tilegner seg kunnskap og ser løsninger, har det stor betydning for om ungdommene føler seg velkommen og som en del av laget.

«Det å tenke mindre på nivå og mer på hvem er denne personen med funksjonshemming som person – det er kjempeviktig.»

Ung voksen i prosjektet

«Jeg er glad i idrett, har alltid vært det. Jeg liker å pushe meg selv, er nysgjerrig og åpen. Jeg kom jo fra en veldig aktiv familie, så jeg ble dyttet inn i idretten veldig fort.»

Ung voksen i prosjektet

«Jeg går på håndball, og får lov til å trene med de som er yngre enn meg. Det fungerer veldig fint. Treneren min har kunnskap om diagnosen min. Det synes jeg er fint. Vi har et fint sosialt miljø. De jeg spiller med, vet om diagnosen min, så de skjønner hvis jeg ikke får til ting.»

Ungdom i prosjektet

Fritak er å bli fratatt fritid

Ungdommer forteller om negative erfaringer og opplevelser i skolen knyttet særlig til kroppsøving og utflukter. Dette smitter dessverre over på lysten til å være aktiv på fritiden.

Det å bli behandlet på en annen måte enn resten av klassen går igjen når ungdommene forteller om skolehverdagen sin. Flere har vonde erfaringer med at lærere, assistenter og rektor forventer mindre av dem enn resten av elevene i klassen.

Ungdommene forteller at de vil være selvstendige og klare seg selv. At de med riktig tilrettelegging kan delta sammen med vennene sine.

«Jeg har opplevd at en kontaktlærer har behandlet meg som om jeg er fem år. Da fikk jeg en ugen følelse i meg.»

Ungdom i prosjektet

«På skolen har jeg en synspedagog og assistent. Det fungerer greit. Det gjør meg mer selvstendig.»

Ungdom i prosjektet

«Jeg hadde heldigvis fritidsaktiviteter hvor jeg fikk oppleve mestring. Det har vært redningen. Jeg hadde venner der. Det ble en buffer for meg å være en del av et treningsmiljø mot fordommene jeg møtte på skolen.»

Ung voksen i prosjektet

«Det er imidlertid vanskelig å rekruttere ungdom inn i idrett. Noen funksjonshemmede ungdommer kan ha opplevd nederlag i gymmen som gjør at de gir opp idrett. Det kan bli starten på slutten for en aktiv tilværelse. Hvis vi vil at funksjonshemmede barn og unge skal bli aktive, må de få gode opplevelser fra de er små.»

Mor og inkluderingsansvarlig i idretten

20) <https://www.av-avis.no/nyheter/i/qldrn/mari-9-fikk-ikke-vaere-med-paa-klassebilde>

«Det har hendt at jeg ikke har fått vært med på skoletur i marka og måttet være igjen på skolen. Det er kjedelig.»

Ungdom i prosjektet

«Jeg var ikke med på aktivitetsdager på skolen. Jeg var hjemme.»

Ung voksen i prosjektet

«På aktivitetsdager på skolen fikk jeg tilbud om å dra på shopping med mamma.»

Ung voksen i prosjektet

Å dra på shopping med mamma

Hvordan tenker du det er å være 16 år, å bli tatt ut av klassen og være alene med assistenten og mate ender? Eller å dra på kjøpesenter med mamma når klassen skal på utflukt? Eller å se på Snapchat at det er klassetur, og du er hjemme?

Det er virkeligheten for mange barn med funksjonsnedsettelse. De blir tatt ut av klassen for å gjøre egne ting når det er utflukter og aktivitetsdager på skolen. Er det fordi en tenker at de ikke kan? Eller at en tenker at de ikke vil?

Disse tiltakene er sikkert gjort i god hensikt, men ofte med et dårlig resultat. Barn får ikke være en del av fellesskapet og dele opplevelser sammen med resten av klassen og vennene sine.

– JEG VILLE VÆRE MED VENNENE MINE!

Sebastian (17) går på restaurant – og matfag, og sammen med familien og assistentene sine lever han et aktivt liv. Men da Sebastian gikk på ungdomsskolen, fikk han gjentatte ganger ikke delta sammen med de andre elevene.

TEKST KRISTIN SOMMERSETH

06.06.2018

FOTO: Lene Hoen Vik/Redd Barna. En prat over grytene mellom Sebastian og medelev Justin Kapanga. Sebastian stortrives på Glemmen videregående skole.

Flere ganger ble Sebastian holdt utenfor når resten av elevene skulle på aktiviteter. Da klassen hans skulle dra på badetur på skoleavslutning i 10. klasse, syntes læreren det var for tungvint å ha med Sebastian. Hun foreslo at han skulle være igjen og mate ender med assistenten sin. Da var Sebastian 15 år.

– Jeg blir så sint når jeg tenker på det. Hvorfor spurte de ikke meg om hva jeg kunne? Jeg sa fra at jeg ikke ville mate ender, jeg ville jo være sammen med de andre, sier Sebastian. Sebastian reagerer mest på at skolen antok at han ikke kunne delta, i stedet for å snakke med ham.

21) <https://www.reddbarna.no/nyheter/-jeg-ville-vaere-med-vennene-mine>

Kroppsøving – et fag for samarbeid og livslang bevegelsesglede eller en kjip bekreftelse på å være annerledes?

I læreplan for kroppsøving er det et sentralt mål å «stimulere til livslang bevegelsesglede og til en fysisk aktiv livsstil ut fra egne forutsetninger. Gjennom bevegelse og aktivitet sammen med andre skal kroppsøving fremme forståelse og respekt og bidra til å gi elevene mulighet til å

praktisere og reflektere over samarbeid, medvirkning, likestilling og likeverd».²²

Ungdommene vi har snakket med, forteller at de ble tatt ut av timene i stedet for at de fikk delta ut ifra sine egne forutsetninger. Dette er

en enkel løsning som blir valgt i stedet for at en forsøker å tilrettelegge timene slik at alle kan være med. I realiteten blir barnet eller ungdommen med funksjonsnedsettelse fratatt en rettighet, og «en kilde til mestring og utfoldelse, samarbeid, forståelse og respekt».²²

«De som arrangerer, må tilrettelegge, slik at alle kan delta på like vilkår. De må vise respekt, være åpne, prøve så godt de kan, slik at alle får tilhørighet. Det handler mye om hvilke holdninger de har. Hvis man føler seg utenfor, kan det føre til at man slutter med aktiviteten. Noen har manglede kunnskap og vet ikke hvordan de skal tilrettelegge. De er redde for at det blir feil, men jeg er glad for at de prøver og viser at de har lyst til å legge best mulig til rette slik at alle får delta. Det fungerer bra.»

Ungdom i prosjektet

«Noen ganger på skolen opplever jeg at jeg ikke får være med på ballspill i gymmen. Da må jeg være alene og gjøre noe annet. Jeg føler da at jeg ikke er en del av klassen.»

Ungdom i prosjektet

«De ba meg om å dra på styrkerommet når de trodde jeg ikke ville være med, når jeg egentlig ville være med, men at de skulle ta hensyn til meg, og at man har ulike kropp, og kanskje at min kropp er mer ulik enn resten.»

Ung voksen i prosjektet

«Gymfaget er for snevert. Gymlæreren tar seg ofte ikke tid til å forklare øvelsene grundig nok og tar seg ikke tid til å finne tilpassede aktiviteter. Det hender at du blir tatt ut av klassen og må være for deg selv. Det er kjipt, for da mister du tilknytning til klassen. En kjip bekreftelse på hvor dårlig du er. Jeg hadde følt meg mer sett hvis man kunne finne en aktivitet som alle kunne delta på.»

Ung voksen i prosjektet

Det starter i barndommen

«Det starter i barndommen, det starter når du ikke får gå på den samme skolen som vennene dine, og det starter når du blir sendt bort på avlastning fordi du ikke får assistenter til å bo hjemme med familien din. Når du ikke får vært sammen med vennene dine etter skolen, når du nektes å være med på fritidsaktiviteter. Det starter når du stenges ute fra fellesskapet. Kun fordi du er deg. Hver gang denne diskrimineringen skjer, blir man litt mindre. Det tar noe fra deg. Hver eneste gang.»

Mari Storstein, filmskaper og vinner av Redd Barnas barnerettighetspris

Foto: Ilhne Pedersen

Vi er redde for at det blir feil

«Vi mangler den hverdagslige erfaringen. Vi får for lite av den. Vi må møte dem i klassen og på arbeidsplassen. Jeg tror det er det som skal til. Vi mangler de naturlige møtene. Barn og voksne med funksjonsnedsetninger er ikke i mediene uten at det blir gjort et nummer av det. Det blir et tema. Sånn var det før hvis du var mørk i huden. Du var med i serien fordi du hadde en annen hudfarge. Du kan ikke bare være en karakter i et stykke eller en serie.

Jeg tror hver enkelt av oss må gjøre et lite arbeid sjøl og ikke

vente, det vil ta for lang tid. Vi må forholde oss aktivt til ulikhet. Det løser vi jo gjerne ved å snakke med folk og spørre om ting. Og da må vi gå det ekstra steget fra å tenke: vi er så like, til å være nysgjerrige på forskjeller. Å bli ordentlig kjent handler om å bli kjent gjennom å forstå hvordan vi ikke bare er like, men også ulike. Når vi spør og lurer og finner ut av hvordan andre har det, og hvordan verden ser ut fra ditt ståsted, det er da det begynner å bli interessant.

Hvis vi later som ingenting, eller unngår folk, så får vi ikke

vite noe om deres opplevelse av verden. Vi må være nysgjerrige og interesserte uten å være invaderende.

Usikkerhet gjør at vi tar raske løsninger. Vi snakker ikke med barna, for da kan det bli litt flaut for oss voksne. Handlingene springer ut av en god intensjon, om å ville ta vare på. At det ikke er vond vilje.»

Peder Kjøs, psykolog

²² Utdanningsdirektoratet: Læreplan i kroppsøving (KR01-04) <https://www.udir.no/lk20/kro01-05>

Unge funksjonshemmede: Visjon for likestilling på fritidsarenaer

«Unge funksjonshemmede ønsker et lokalsamfunn der barn og unge med funksjonsnedsettelse kan delta på likestilt grunnlag, på de samme arenaene som alle andre. Barn og unge må sikres muligheter til å velge fritidsaktiviteter etter interesser, ikke kun etter tilgjengelighet eller hva myndigheter mener er mest praktisk der og da. Skal dette bli mulig, må det satses på universell utforming av skoler og fritidsarenaer, tilgjengelige transportordninger, gode ledsagerordninger, nok aktivitetshjelpemidler, tilgjengelig informasjon og varierte tilbud. Ikke minst må det jobbes for inngående kompetanseheving om funksjonshemmedes rettigheter blant kommuner, og for en

felles forståelse for disse i alle ledd. Dette må prioriteres nå.

Tiltak for å sikre funksjonshemmedes rettigheter kan ikke kun dreie seg om å opprettholde primærbehov. Likeledes holder det ikke å etablere særordninger og spesialtilbud for funksjonshemmede. Det må iverksettes en helhetlig satsing, der det jobbes for inkludering over alle områder der unges liv leves. I fritidssammenheng må offentlig, privat og frivillig sektor samarbeide for å skape tilbud som inviterer til deltakelse fra alle barn og unge, uavhengig av funksjonsnedsettelse, kjønn, etnisitet, religion, bosted, seksuell orientering eller foreldres økonomi. Det må skapes et fellesskap som aksepterer at vi er mangfoldige.

Unge med funksjonsnedsettelse oppgir i mindre grad enn andre at de synes at livet er meningsfullt. Utestengelse fra sosiale arenaer, som fritidsarenaer, er én av årsakene. Derfor haster det at myndigheter tar dette på alvor og prioriterer barn og unges likestilte rett til lek og fritid. Et udiskutabelt mål må være at barn og unge med funksjonsnedsettelse sikres like muligheter til å realisere sine fritidsønsker, og opplever oppfyllelse av sine menneskerettigheter på lik linje med andre. Likestilling og inkludering kommer ikke av seg selv. Det krever vilje til endring, men det vil utvilsomt lønne seg.»

*Maja Lie Opdahl
rådgiver for utdanning, kultur og fritid, Unge funksjonshemmede*

UNGE FUNKSJONSHEMMEDE er en paraplyorganisasjon for 38 organisasjoner og grupperinger av ungdom med funksjonshemming og kronisk sykdom. Til sammen har disse over 25 000 medlemmer. Unge funksjonshemmedes formål er å sikre deltakelse og samfunnsmessig likestilling for unge mellom 12 og 36 år med funksjonshemninger og kronisk sykdom. Unge funksjonshemmede jobber mot diskriminering og for universell utforming på alle samfunnsområder.

Norges Handikapforbunds Ungdom: Visjoner om ei fritid uten fordommer

«Full likestilling innebærer at funksjonshemma barn og unge har de samme rettighetene og mulighetene på alle arenaer i samfunnet. Slik er det dessverre ikke i dag. Funksjonshemmede barn og unge møter en sterk diskriminering og får sine menneskerettigheter brutt hver eneste dag. Fordommene og stereotypiene om de som er annerledes enn oss selv, lever i beste velgående, slike fordommer bygger barrierer mellom mennesker. De er rundt oss overalt: i klasserommet, i skolegården og på fritiden. Tanken om «de andre» gir slike fordommer næring. Denne rapporten av Redd Barna er med på å rive ned slike barrierer.

Fordommer og diskriminering rettes ofte mot et individs biologiske egenskaper. Det kan være kjønn, hudfarge,

legning eller funksjonsnivå. Ofte blir fordommene våre så internalisert i oss at de er vanskelige å gripe fatt i. Derfor er det nødvendig å ta dem ut i lyset. Skape bevissthet, slik at man dermed kan skape en endring. Funksjonshemmede blir ofte fortalt av samfunnet rundt at det er oss som er problemet, og dermed så blir ofte diskrimineringen, utestengingen og forskjellsbehandlingen av oss som individer og som minoritet rettferdiggjort. Det er på tide å snu. Denne rapporten løfter fram at det er ikke vi som er funksjonshemma, som er «problemet», det er de samfunnskapte barrierene som hindrer fullverdig deltagelse. Problemet ligger ikke hos barna, men i holdningene, fordommene og i diskrimineringen som hindrer at man er likestilte.

Diskriminering skjer ikke sporadisk, den er ikke tilfeldig. Den er daglig og systematisk. Det er kunnskaper nok, bare man vil ta erkjennelsen inn over seg, erkjenner at fordommene er der, og at diskrimineringen skjer. NHFU har en tydelig visjon om at alle skal kunne leve et liv med muligheter til å nå sitt fulle potensial. Samfunnskapte barrierer er menneskeskapt, derfor er de mulig å endre. Vi kan skape et samfunn uten at funksjonshemmede barn og unge blir hindret i likeverdig deltagelse og samfunnsengasjement. Derfor deler vi sammen med Redd Barna visjonen om ei fritid uten fordommer.»

*Marianne Knudsen
leder, NHFU*

NORGES HANDIKAPFORBUNDS UNGDOM (NHFU) er en organisasjon av og for ungdom med funksjonsnedsettelse, og har omkring 900 medlemmer. De arbeider for et likestilt samfunn der alle har de samme mulighetene uavhengig av funksjonsnivå. Norges Handikapforbunds Ungdom skal skape kunnskap og engasjement rundt arbeidet, både hos personer med funksjonsnedsettelse og i samfunnet ellers.

Det handler om å ha gode holdninger

Når barn forteller, må vi lytte til hva de har å si. I dette prosjektet har ungdom og unge voksne kommet til orde og fortalt om fritiden sin. Om å delta og om å ikke delta. Vi har fått høre deres tanker om hvorfor de ikke har fått være med, og hvordan det kjennes: å stå på utsiden når de andre går inn. Å ikke bli regnet med. Å tenke at det blir styrete, og derfor blir jeg hjemme.

Det er historier vi må ta inn over oss, fordi det er sannheten og virkeligheten. Det er graverende for det enkelte barnet, og det har store konsekvenser for samfunnet at noen barn stenges ute. Og vi ser at barns rettigheter brytes: retten til ikke å bli diskriminert, retten til å bli hørt og retten til lek og fritid. Blant annet.

Så når vi har fått disse fortellingene om utenforskap og forskjellsbehandling, kan vi da la være å gjøre noe? Kan vi lukke øynene og fortsette som før? Eller skal vi brette opp ermene og gjøre en innsats – i vår kommune, vårt nabolag, i klubben og på skolen? For hvordan står det egentlig til der du bor?

Det handler til syvende og sist om hvilket samfunn vi vil ha. Vil vi ha et samfunn der noen får være med, men ikke alle? Vil vi ha et samfunn der bare noen passer inn, eller et mangfoldig samfunn der alle får delta i fellesskapet.

Og hvis svaret er at vi ønsker å ha et samfunn der alle får delta, gjør vi den ekstra jobben? Med å

erkjenne og ta et aktivt oppgjør med både egne og andres holdninger?

Hvis ikke, så er det et sted å begynne. Og vi må begynne nå!

Ane Aamodt
kampanjeleder Rett til lek og fritid,
Redd Barna

5 tips til hvordan din kommune kan sikre barn og unges rett til lek og fritid

Barnekonvensjonen artikkel 31 gir alle barn rett til hvile, fritid og lek. Å få være med på fritidsaktiviteter bidrar til tilhørighet, fellesskap og mestringsfølelse. Barn får prøve ut interesser og utvikle talenter, treffe venner og utvikle sosiale ferdigheter. Selv om mange er aktive på fritiden, er det fortsatt barn og unge som holdes utenfor. Dette må vi gjøre noe med!

1 Ikke diskriminer barn

Barnekonvensjonen artikkel 2 sier at ingen barn skal diskrimineres, uansett hvem de er, hvor de kommer fra, eller hvilken funksjonsevne de har. Manglende kunnskap kan føre til forskjellsbehandling og diskriminering. Sørg for å få god kunnskap om hvem barna er, hva de trenger, og hva de har lyst til. Sørg for at ingen ekskluderes fra en meningsfull fritid. Kunnskap er nøkkelen til gode holdninger.

2 Lytt til barn og unge

Lytt til barn og unge og gi dem mulighet til innflytelse. Artikkel 12 i barnekonvensjonen gir barn rett til å gi uttrykk for sine synspunkter i alle saker som angår dem. Når barn og unge får være med og identifisere utfordringer og løsninger, kan vi sammen utvikle treffsikre og bærekraftige tiltak. Legg til rette for medvirkning fra ulike barn og unge, og samarbeid gjerne med barne- og ungdomsrådet.

3 Lag en handlingsplan for inkluderende fritid

Barnekonvensjonen, konvensjonen for mennesker med funksjonsnedsettelse, norsk lov og Fritidserklæringen gir alle barn og unge rett til å delta på fritidsarenaen. Men dette må konkretiseres og forankres i kommunens egne planer og tiltak. Det er viktig å samarbeide tett med frivilligheten i dette arbeidet, for å lage helhetlige og langsiktige planer. Sjekk ut www.allemed.no.

4 Sørg for at informasjon og aktiviteter er universelt utformet

Sørg for at lokaler er universelt utformet slik at alle kan delta på lik linje. Ingen barn skal måtte vente på utsiden, enten det er fritidsklubben, gymsalen eller idrettshallen. Sørg også for at informasjon er universelt utformet og finnes på flere språk. Det gjelder både informasjon om aktiviteter og om støtteordninger. Informasjonen bør rettes mot barn og unge, foreldre, fritidsarenaer og voksne som møter barn og ungdom i sitt arbeid.

5 Tilpass transporttilbudet til barns behov

Offentlig transport må være tilgjengelig og tilrettelagt for barns fritid. Kommunen bør kartlegge og utvikle transport basert på barn og unges behov, som er universelt utformet og tilpasset ulike funksjonsevner. Inviter veldig gjerne barn og unge til å være med på en slik kartlegging. Transporttilbudet må ha lave priser og/eller være gratis for barn opp til 18 år. Ingen barn skal stå igjen på perrongen!

Lykke til med å oppfylle barn og unges rett til lek og fritid!

Oppdrag 31: Rett på fritid

I 2018 gjennomførte Redd Barna prosjektet Oppdrag 31: *Rett på fritid*²³, der vi samarbeidet med barne- og ungdomsråd for å finne ut hvordan barn og unge har det på fritiden, og hva de mener skal til for at alle skal få delta på aktiviteter.

Ungdomsrådene utførte kartlegginger på skoler og ungdomsklubber i sin kommune, og på bakgrunn av innspill fra hundrevis av barn over hele landet kom de fram til barrierer som gjør at barn holdes utenfor, sammenhengen mellom mekanismene, og ikke minst hvordan dette kan rettes på. Mangel på tilrettelegging ble trukket fram av mange, som i kombinasjon med manglende transport, hjelpemidler, informasjon om aktiviteter og holdninger blant voksne, bidrar til at barn med funksjonsnedsettelse blir utestengt fra fritidsarenaen der klassekamerater og venner er.

«Alle barn, også barn med funksjonsnedsettelse, skal ha mulighet til å delta jevnlig i minst en organisert fritidsaktivitet sammen med andre.»

Fritidserklæringen

Kommuneundersøkelsen: Får alle barn og unge delta?

I 2019 gjennomførte Redd Barna en spørreundersøkelse blant norske kommuner for å få kunnskap om hva kommuner gjør for å sikre inkludering av alle barn på fritiden: *Får alle barn og unge delta? En undersøkelse blant norske kommuner om hva de gjør for å sikre en inkluderende fritid.*²⁴ Spørsmålene til kommunene var basert på barrierer og utfordringer definert av barn og unge gjennom Oppdrag 31, og det kom tydelig fram at norske kommuner fortsatt har en stor jobb å gjøre når det gjelder tilrettelegging for at barn med funksjonsnedsettelse skal ha lik mulighet til deltakelse. I rapporten kommer det blant annet fram at av 104 kommuner svarer 74 % at de ikke har transportordninger for barn og unge med særskilt behov for tilrettelegging. Det ble også spurt om hvorvidt møteplassene for barn og unge er tilgjengelige for alle og universelt utformet. 95 kommuner har svart på dette spørsmålet, og 32 % av kommunene oppgir at barn og unges møteplasser i kommunen ikke er universelt utformet.

Fritidserklæringen

I 2016 signerte regjeringen, kommunene og en rekke frivillige organisasjoner, deriblant Redd Barna, en felles erklæring der de forplikter seg til å jobbe sammen for å innfri artikkel 31 i barnekonvensjonen.²⁵ I Fritidserklæringen står det at alle barn, også barn med funksjonsnedsettelse, skal ha mulighet til å delta jevnlig i minst én organisert fritidsaktivitet sammen med andre. Fritidserklæringen skal realiseres gjennom blant annet pilotordningen Fritidskortet, der alle barn fra 6 til 18 år skal få en fast sum i året som skal bidra til å dekke deltakeravgift til faste jevnlige og organiserte aktiviteter som gir mulighet for tilhørighet over tid.

Barnekonvensjonen

FNs konvensjon om barnets rettigheter slår fast at alle barn, som er alle mennesker under 18 år, har de samme rettighetene. Alle stater som har forpliktet seg til å følge barnekonvensjonen er det vi kaller pliktsubjekt, det vil si at det er statens ansvar at rettighetene blir realisert for alle barn. Barnekonvensjonen har vært gjeldende som norsk lov siden 2003. Barnekonvensjonen består av 54 artikler, og artikkel 31 omhandler barns rett til hvile, lek og fritid. FNs barnekomité overvåker oppfyllelse av barnekonvensjonen og gir anbefalinger til hvordan land kan sikre at alle barn får oppfylt sine rettigheter.

FNs Bærekraftsmål

FNs bærekraftsmål er verdens felles arbeidsplan for å utrydde fattigdom, bekjempe ulikhet og stoppe klimaendringer innen 2030. Bærekraftsmålene består av 17 mål og 169 delmål, og de skal sikre at alle land blir mer inkluderende og bærekraftige. Kjernen i bærekraftsmålene er at ingen skal utelates (Leaving no one behind). Eksempler på de som oftest blir diskriminert og skal prioriteres, er barn og voksne med nedsatt funksjonsevne, flyktninger, etniske og religiøse minoriteter, jenter og urfolk.²⁶

CRPD og kritikk fra FN

FN-konvensjonen om rettighetene til personer med nedsatt funksjonsevne (CRPD) ble vedtatt 13. desember 2006, og Norge ratifiserte konvensjonen i 2013. Konvensjonen slår fast at de alminnelige menneskerettighetene gjelder fullt ut for mennesker med funksjonsnedsettelse, og den redegjør for hvordan menneskerettighetene skal forstås og gjennomføres for personer med funksjonsnedsettelse. Artikkel 30 i FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD) omhandler deltakelse i kulturliv, fritidsaktiviteter og idrett. Partene skal sikre at barn og unge med nedsatt funksjonsevne skal ha samme muligheter innenfor kultur, lek og idrett som andre barn, også i skolen.

I 2015 leverte Norge sin første rapport om etterlevelsen av rettighetene, og i etterkant fikk Norge kritikk for brudd på funksjonshemmedes rettigheter. FN kritiserer blant annet Norge for ekskluderende undervisning og begrensede tiltak for inkludering i arbeidslivet. Regjeringen får også kritikk for utilstrekkelige medvirkningsmuligheter for barn og unge, mangelfull informasjon om seksuell helse, og fravær av tiltak mot interseksjonell diskriminering. I tillegg kommer FN med en sterk anbefaling om å styrke støtte-tiltakene for at funksjonshemmede barn og unge kan delta aktivt i undervisningen, redusere de kommunale ulikhetene i tjenestetilbudet og innlemme CRPD i menneskerettslovgivningen, slik vi har gjort med barnekonvensjonen.²⁷

Handlingsplan for likestilling av personer med funksjonsnedsettelse

Regjeringen har lansert en tverrdepartemental handlingsplan for likestilling av personer med funksjonsnedsettelse, *Et samfunn for alle – likestilling, demokrati og menneskerettigheter (2020–2025)*.²⁸ Handlingsplanen skal følge opp CRPD og sikre medvirkning, deltakelse og inkludering av personer med funksjonsnedsettelse. Handlingsplanen inneholder 15 tiltak for økt deltakelse innenfor kultur og fritid, som blant annet skal sikre at barn og unge med funksjonsnedsettelse blir inkludert i allerede eksisterende tiltak som Fritidserklæringen og Fritidskortet.

DET MAGISKE KLASSEROMMET – interaktivt undervisningsmaterieell for 5.-10. trinn

Det magiske klasserommet – ikke-diskriminering er et digitalt undervisningsmaterieell fra Redd Barna som viser hvordan diskriminering og likestilling tar form i verden, på skolen, på fritida, på nett og i hjernen. Elevene får møte elever fra ulike steder i Norge og fra ulike land i verden som forteller sine historier, blant annet mange barn med funksjonsnedsettelse.

Materiellet gir elevene kunnskap om FNs barnekonvensjon og FNs bærekraftsmål, og verktøy i hvordan barn også kan bekjempe diskriminering. Nettstedet er universelt utformet. I 2021 vil alt materiellet bli oversatt til samiske språk og alle filmer blir tegnspråktolket. Undervisningsmateriellet er gratis å ta i bruk. reddbarna.no/skole/klasserom

23) Redd Barna (2019): Oppdrag 31: Rett på fritid. <https://www.reddbarna.no/rapport-oppdrag31>

24) Redd Barna (2019): Får alle barn og unge delta? En undersøkelse blant norske kommuner om hva de gjør for å sikre en inkluderende fritid. <https://www.reddbarna.no/far-alle-barn-og-unge-delta/>

25) Regjeringen (2016): Fritidserklæringen. https://www.regjeringen.no/contentassets/42fc032208724215886755da5d165f1e/folder_fritidserklaeringen.pdf

26) FN-Sambandet: FNs bærekraftsmål <https://www.fn.no/om-fn/fns-baerekraftsmaal>

27) United Nations Committee on the Rights of Persons with Disabilities (2019): Concluding observations on the initial report of Norway <https://www.regjeringen.no/no/tema/likestilling-og-inkludering/likestilling-og-inkludering/konvensjoner/fn-konvensjonen-om-rettar-til-menneske-med-nedsett-funksjonsevne-crpdlid2426271/>
28) Regjeringen (2019): Regjeringens handlingsplan for likestilling av personer med funksjonsnedsettelse. Et samfunn for alle – likestilling, demokrati og menneskerettigheter (2020–2025). <https://www.regjeringen.no/contentassets/4538c7392f3d417a8d7cc48965a603c9/et-samfunn-for-alle---regjeringens-handlingsplan-for-likestilling-av-personer-med-funksjonsnedsettelse-des-2019.pdf>

Redd Barna

BARNEKONVENSJONEN I KORTVERSJON

– omskrevet av Redd Barna

1 og 2 Gjelder alle barn under 18 år

Alle mennesker under 18 år regnes som barn. Alle barn har de samme rettighetene.

3 Til barnets beste

Alle tiltak som angår barn, skal ta hensyn til barnets beste.

4 Statens ansvar

Staten har ansvaret for at alle barn får sine rettigheter oppfylt.

5 og 18 Foreldreansvaret

Foreldrene har hovedansvaret for å oppdra barn.

6 Rett til liv

Alle barn har rett til å vokse opp.

7 og 8 Identitet

Alle barn har rett til et navn og en nasjonalitet, og de har rett til å beholde disse.

9 Holde familien sammen

Ingen barn skal skilles fra foreldrene sine mot sin vilje hvis det ikke er til barnets beste.

10 og 22 Førre familier sammen

Alle flyktningbarn skal gis beskyttelse, humanitær hjelp og hjelp til å komme sammen med familien sin igjen.

11 Ulovlig bortføring og tilbakehold

Ingen barn skal tas ulovlig ut av et land eller hindres fra å reise tilbake.

12 Å si sin mening

Alle barn har rett til å si sin mening og til å bli hørt i saker som angår dem.

13 og 17 Få og gi informasjon, massemedier

Alle barn har rett til å søke etter, motta og gi informasjon. Staten skal beskytte barn mot skadelig informasjon.

14 og 15 Frihet til å tenke, tro og delta

Alle barn har rett til å tenke og tro på det de selv ønsker. Barn har rett til å delta i organisasjoner.

16 Privatliv

Alle barn har rett til privatliv.

19 Beskyttelse mot misbruk

Staten skal beskytte alle barn mot fysisk eller psykisk mishandling, forsømmelse eller utnyttning fra foreldre og andre omsorgspersoner.

20 Barn uten familie

Alle barn uten familie har rett til beskyttelse og omsorg.

21 Adopsjon

Adopsjon av barn skal foregå slik loven bestemmer, og være til barnets beste.

23 Funksjonshemmede barn

Alle barn med funksjonshemninger har rett til et godt liv, og de har krav på spesiell støtte.

24 Helse

Alle syke barn har rett til den beste medisinske behandling staten kan gi.

25 Barn under offentlig omsorg

Alle barn på sykehus, barnehjem og andre institusjoner har krav på at det følges nøye med på hvordan de har det.

26 Sosialtjenester

Foreldre skal gi barn økonomisk trygghet, og staten skal hjelpe foreldrene med dette når dette er nødvendig.

27 Levestandard

Alle barn har rett til god nok levestandard slik at de har det de trenger for å leve og for å ha en meningsfylt hverdag.

28 og 29 Utdanning

Alle barn har rett til utdanning som gir dem mulighet for utvikling.

30 Minoriteter og urbefolkning

Alle minoritetsbarn har rett til å snakke sitt eget språk, ha sin egen kultur og sin egen tro.

31 Lek og fritid

Alle barn har rett til hvile, fritid og lek.

32 Barnearbeid

Alle barn skal beskyttes mot økonomisk utbytting. Arbeid skal ikke svekke muligheten til å gå på skole eller utvikle seg.

33 Narkotika og rus

Alle barn skal beskyttes mot ulovlig bruk, salg og produksjon av narkotiske stoffer.

34, 35 og 36 Utnytting

Alle barn skal beskyttes mot alle former for utbytting (for eksempel seksuelt misbruk, bortføring og salg).

37 Fengsel og tortur

Alle barn skal beskyttes mot tortur og umenneskelig behandling.

38 Barn i krig

Alle barn under 15 år skal beskyttes mot å bli vervet som soldater eller å delta i krig. I noen land er aldersgrensen 18 år.

39 Hjelp til å få det bra igjen

Alle barn som er blitt misbrukt, utnyttet eller forsømt, skal få hjelp til å få det bra igjen.

40 Beskyttelse ved lovbrudd

Alle barn som er anklaget eller dømt for lovbrudd, har rett til en behandling som sikrer deres verdighet og fremmer deres respekt for menneskerettighetene.

41 Når andre lover er bedre

Barnekonvensjonen gjelder ikke hvis andre nasjonale eller internasjonale lover sikrer barnet på en bedre måte.

42 Få vite om barns rettigheter

Staten skal sørge for at barn og voksne blir kjent med Barnekonvensjonen.

Redd Barna

Redd Barna 2021
post@reddbarna.no
reddbarna.no

Illustrasjoner:
Lisa Aisato
Tomas Drefvelin

Grafisk design:
Anna Maria H. Pirolt
brodogtekst.no

Trykk:
Merkur Grafisk AS